

vitutis meæ deest, omnipotens Dominus ex abundantia pietatis suæ suppleat.

Orate et pro me peccatore, charissimæ filiæ, ut pius Dominus dignetur ejectum suum jam revocare, et vestimentis hiis sordidis exutum, annulo quoque in signum mihi reconciliationis restituto, stola prima et calceamentis immortalitatis induere, et porcorum siliquas jamdudum fastidientem, in domum æterni convivii exsultantibus angelis introducere. Valete, sorores dilectissimæ, et lectis litteris nostris, intercedite et pro peccatis nostris.

Obsecro etiam ut hanc charitatis admonitionculam charissimis mihi in Christo sororibus Forestum

A dirigatis, ut quia plurimum de eis confido communi Domino una vobiscum pro me peccatore supplicent, quatenus pius Judex reum suum pedibus suis tot jam annis pro venia postulanda provolutum, et a vinculis peccatorum dignetur absolvere, et de tabernaculo corporis hujus educere, festumque gaudium de perdita ove et inventa angelicis spiritibus exhibere. Quas, quia in eodem spiritu, et eodem affectu quo et vos diligo, eadem ipsis, quæ et vobis, mutato tantum nomine scribo, cum quibus, ut in regno Dei gaudeam, orationes carum sanctæ obtineant. Amen.

APPENDIX AD FRANCONEM.

CHRONICON AFFLIGEMENSE

(PERTZ, *Monum. Germ. Hist. Script. t. IX, p. 407.*)

MONITUM.

Affligemensis prope Ascham et Alostum siti monasterii origines et per proximos annos historiam monachus quidam, cujus nomen latet, post annum 1122 conscripsit. Usus est eam in rem narrationibus fratrum qui rebus ab initio interfuerant et chartis in archivio cœnobii asservatis, nec tamen ad sua usque tempora historiam produxit, sed initio sæculi XII substitit, subjecta una tantum notitia de visione Fulgentii abbatis anno 1109. Libellum eodem sæculo monachus Affligemensis alius, qui Sigeberto auctarium adjecit, evolutum excerpit: sæculo decimo et septimo ex antiquo codice descripsit Simon Guillelmot S. Gislei Hannoniensis subprior, cujus apographo usi

1) Dacherius opus sub titulo *Historia Affligemensis Spicilegio T. X. 585 sqq. et De la Barre T. II, 769 sqq. alterius editionis inseruerunt. Quorum textum cum*

2) *Auctario Affligemensi in editione nostra SS. T. VI (Patrol. T. CLX) collatum repetimus. Usus sæculi XII aliquoties in vocibus caritas, dominus, elemosina, inicere, subicere, et nominibus Henricus, Rodulfus, Odulfus scribendis restituimus. Continuatio quæ apud Dacherium legitur, utpote sæculo XVII medio ab Odone Cambiero composita, omittenda erat.*

CHRONICON AFFLIGEMENSE.

PRÆFATIO. Quia labentium decursus temporum junioribus subducit memoriam præteritorum, perutile mihi visum est ad notitiam posterorum scripto mandare, quomodo, quo tempore, quibusve fundatoribus Afflegemiense cœnobium inchoatum sit, sicut ab eis accepimus, qui rebus ipsius interfuerunt, et ex eo tempore ad nos usque perduraverunt.

1. Eo itaque tempore quo dissidium ortum est inter papam Gregorium, qui alio nomine Hildebran-

us dictus est, et Henricum¹ quartum hujus nominis imperatorem, contigit sanctam ecclesiam diversis necessitatibus et adversitatibus opprimi et fatigari, quia capite ipso quod ex regno et sacerdotio constat per morbum discordiæ infirmato, reliquum corpus a languore integrum permanere non potuit. Tunc siquidem simonia, antiquarum hæresum sola superstes, tunc presbyterorum conjugatorum irreverentia adeo in orbe prævaluerant ut sancti Spiritus dona jam

VARIE LECTIONES.

¹ henr. 4. constanter.

apud principes sæculi essent venalia, et inter vitam A laicorum et clericorum pene nulla foret distantia. Super hoc sequaces imperatoris a sede apostolica excommunicati, quos sibi communicare nolle videbant, rapinis, tormentis et ipsis etiam mortibus puniebant. Sed pius Dominus miseriam suorum compatiens, plures religiosos suo Spiritu inflammatos excitavit, qui sepe apponerent, et pro domo Israel in prælio starent. Horum unus fuit Wedericus² sacerdos et monachus sancti Petri Gandensis cœnobii, vir sæculari nobilitate, et quod majus est, divina religione valde conspicuus, qui apostolicæ auctoritatis licentia roboratus, Flandriam et Brabantiam provincias circuibat, verbum Dei disseminando et populum Dei a peccatis sua prædicatione convertendo; ejus admonitione sunt compuncti sex milites, Gerardus scilicet cognomento Niger, in armorum strenuitate per has provincias tunc famosissimus, Cinelinus et Hargerus, necnon Vulbodo, Geldulfus quoque et Tibaldus. Isti sua omnia quæ injuste acquisierant relinquentes, magistrum pauperum pauperes sequuti sunt, et cum eo tribus fere mensibus permanserunt. Deinde ætioris vitæ desiderio æstuantes, quid sibi deinceps agendum sit, eundem patrem et magistrum suum interrogant, quomodo remissionem peccatorum sibi jam ab eo repromissam a Domino percipiant.

2. Eodem vero tempore dominus Anno Coloniensis ecclesiæ episcopus³, qui totius religionis studio præditus⁴, actione et nomine apud Deum et homines insignis habebatur: ad quem prædictus Wedericus filios suos propriæ jam salutis avidos destinavit, atque, ut secundum ipsius præceptum et consilium iter suarum dirigerent actionum, constanter admonuit. Illi igitur, ut erant docti, absque mora Coloniæ properantes, ad episcopum perveniunt, prioris vitæ suæ statum detestabilem per humilem confessionem aperiant, ac deinde poenitentiam remedium secundum ipsius exquirunt arbitrium. Quibus, ut erat vir summæ prudentiæ, ut ad locum patrati facinoris redirent persuasit, et ut locum quem rapinis innocentium antea maculaverant, voluntaria afflictione divino servitio manciparent, expedire sibi asseruit. Illic se denique divinæ pietati bonis operibus conciliarent, ubi hanc ad iracundiam per illicita studia provocaverant; illic diabolo et actibus ejus renuntiarent, ubi pernitioso ejus servitio spontanea voluntate socii fuerant. His itaque tam salubribus beati viri animati responsis, ad natale solum conciti redierunt, et locum (1) quemdam desertum, Afflegem dictum, in vigilia summorum apostolorum Petri et Pauli (Jun. 28), anno videlicet incarnationis dominicæ millesimo octuagesimo tertio convenerunt, ut secundum viri Dei mandatum ibi poenitentiam

labori insisterent, ubi prius poenitenda commiserant: qui locus solis latronum conventiculis et conspirationibus tunc aptus erat, tum quia desertus, tum quia itineri publico contiguus, per quod mercatoribus et peregrinis undequaque venientibus transitus erat; de quibus latrones in hoc vicino insidiarum loco constituti prædam agebant. Convenientes igitur, tres tantum panes et ipsos elemosina acceptos, et unum caseum cum paucis ferramentis secum detulerunt, et illam terram desertam excolere cœperunt. Statuerunt autem primo juxta facultatem virium suarum permodicum oratorium, deinde domum pauperibus, nec non et aliam domum hospitibus supervenientibus, sibi quoque tugurium ad inhabitandum ædificare.

3. Porro miles quidam nomine Gerardus, qui dicebatur Albus, in hac provincia crudelitate et robore opinatissimus exstitit, qui etiam inter alia ferocitatis suæ indicia, Domino permittente, die quadam homicidii reatum ultroneus incidit; cumque peracto scelere domum rediret, inimicus humani generis illi in via apparuit, quem ex more suo horrenda visione afficiens, pene exanimem reddidit. Ille vero Dei super se judicium metuens, jamque illi cui diu servierat mancipatum se credens, cogitans tamen si quo modo jus illius posset evadere, ad prædictos fratres concito cursu pervenit, ibique totius feritatis rabie deposita, de lupo in agnum Dei gratia confestim mutatus apparuit, tantæque admirationis apud universos conversio ipsius exstitit, ut alter alterius maximæ novitatis gratia hunc tam crudelem, tam immanem conversum esse referret, et pro tam subita illius immutatione tota provincia summo Deo gratias ageret.

Eodem quoque anno in nativitate sanctæ Mariæ (Sept. 8), venit ad eos miles quidam Henricus nomine, cui æque ex poenitentia homicidii sæculum omne viluerat, cœpitque explorare loci situm et inhabitantium conversationem; cui cum vivendi laborisque austeritas et laborantium unanimitas placuisset, reversus domum suis omnibus renuntiavit, et in proximo festo sancti Remigii (Oct. 1) veniens, de cætero cum eis remanere disposuit. Hi ergo sicut scriptum est: *Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum* (Psal. cxxxii, 1), cum magna dulcedine et tranquillitate cohabitantes, ad nihil intendebant, nisi quod animarum saluti proficeret, corpora vero vel manuum labore vel fidelium elemosinis sustentabant.

4. Ne vero cœptis eorum aliqua ecclesiastica persona vel sæcularis obstaret potentia, petierunt et impetraverunt assensum Gerardi Cameracensium episcopi, Herberti quoque clerici qui in Anglia manens altare de Ascha tenebat, in cujus parochiæ

VARIAE LECTIONES.

² wethericus 2. ³ scil. erat. ⁴ ita editio princeps, prædictus ed. 2.

NOTÆ.

(1) Cf. chartam Henrici comitis Brachbantensis a. 1086, ubi *Hafflingem* vocatur.

fundo iidem fratres concederant; Adela quoque comitissa Lovaniensis super hoc interpellata, cum duobus filiis Heinrico ⁵ et Godefrido, quorum erat allodium, benigne annuit. Nec iis contenti, imperatorem Henricum expetunt, et die quo primum coronatus est (*An. 1084, Mart. 31*), ipsius comitisque Palatini, ad quem pars allodii respiciebat, assensum quarunt et inveniunt.

Dum autem plus quam necesse erat rem persequuntur; nimia et simplici sua curiositate se undique expedire cupientes, impediunt; quia enim audierant quondam ibi mansisse aliquem monachum Lobiensem, Lobium ad abbatem venerunt, et ejus licentiam petierunt; qui licet nihil certi vel scripto vel alicujus testimonio de loco haberet, tamen ipsa eorum postulatione in spem ejus adipiscendi inductus, omnino contradixit, nisi ejus ditioni et obedientiae et se et locum subicerent; quod fratres renuentes, abierunt ad episcopum Leodiensem Henricum, rem omnem diligenter aperiunt, rogantes ut abbatem suae petitioni conciliaret. Episcopus autem, evocato abbate, cum nihil apud eum proficeret, vocati sunt nonnulli seniores ecclesiae Lobiensis, et cum eis de hoc negotio episcopus agere coepit: cumque et ipsi valde resisterent, nec tamen aliquo argumento quidquam sui juris in loco demonstrare possent, episcopus ad pacem utriusque partis firmandam et controversiae occasionem posteris amputandam, promisit se daturum ecclesiae Lobiensi commutationem ipsius fundi, et sic abbas et monachi assenserunt et exfestucaverunt. Sic fratres in sua reversi, coepto instabant operi.

5. Coeperunt post haec vitam monachicam et habitum desiderare, nil sibi superesse arbitrantes, per quod Deo propinquiores efficerentur. Adeuntes episcopum Cameracensem Gerardum, suum pandunt desiderium, postulantes ut eis aliquos provideret, qui eos ad ordinem desideratum instruerent. Episcopus autem ut erat vir pius, eorum devotioni congaudens, ipsos jussit edicere de quo monasterio sibi magistros vellent assumere. Aquiseincti (2) tunc recens exstructi magna habebatur opinio, quia ⁶ erat caeteris monasteriis famosius et fraterna caritate et sanctae religionis distractione. Hujus ergo coenobii fratres sibi ad tempus accommodari petierunt; quos episcopus cum mandatis suis et litteris Aquiseinctum dirigens, obsecrat abbatem et conventum ut quod pauperes Dei ad ipsius honorem petebant absque retractatione concederet. Alardus primus abbas ejusdem loci tunc praerat dominico gregi, qui tam episcopali auctoritati quam fratrum caritati obediens, sperans quoque per hanc occasionem locum qui construebatur sibi subiciendi, cum eis priorem suum nomine Titubaldum, et alium fratrem Rodulfum dictum direxit ⁷: qui, cum venissent, admodum

A delectati sunt loci situ et amenitate. Nec multo post mandaverunt abbati suo ut veniret et locum consideraret. Abbas vero certum sui adventus denuntians diem, jussit ut Tornaci cum equis sibi occurrerent, et inde Afflegem usque deducerent. Cum ergo sicut disposuerat adductus, in vigilia ascensionis Domini venisset, placuit et ipsi tam coeptum opus quam loci situs.

6. Contigit ut ipsa die superveniret dominus Fulgentius, qui postea Dei dispensatione abbas est constitutus, qui ex Brabantia oriundus, monachus autem Sancti Agerici coenobii Virdunensis, dominicis castris fere per annos duodecim irreprehensibiliter militaverat. Theoderico autem civitatis ipsius episcopo propter imperatorem excommunicato, cum abbas coenobii et fratres caeteri ejus se abstinerent communionem, nec vellent excommunicati subdi obedientiae, facta est magna fratrum dispersio, ita ut monasterium tunc celeberrimum pene redigeretur ad nihilum. Tunc itaque et iste, de quo nobis sermo est, discedens, in patriam rediit, adjuncto sibi socio quodam nomine Herimanno. Audita autem fama hujus novellae constructionis, crebro illuc veniebat, et voluntariam spiritus paupertatem et corporalem in laboribus humiliationem in diversis videns admirabatur, admirans delectabatur, in tantum ut stabilitatem perpetuo inibi firmare deliberaret. Hic itaque, sicut praedictum est, ipsa die quo et abbas Aquiseinctinus advenit, sic quasi deinceps cum eis jam permansurus. Die postera, qui gloriosa Domini ascensione celebris erat, abbas benedixit vestes monachicas, et duobus ex illis, Henrardo scilicet et Gerardo, dedit ⁸, demoratusque ibi non plus duobus vel tribus diebus abiit. Cum autem post dimidium fere annum monachos suos revocasset, dominus Fulgentius adseito socio suo Herimanno cum iis fratribus remansit, eosque de his quae monastico ordini et animarum saluti congruebant, instruebat.

7. Anno aedificationis coeptae quarto (1087) evocaverunt dominum episcopum Gerardum, qui veniens dedicavit locum in praesentia domni comitis Henrici, qui eum et libertate donavit et viginti mansis terrae auxit. His felicibus studiis invidens inimicus totius boni diabolus, eos impedire tentabat, quia, si res ad perfectionem venisset, praevidebat multos sibi subripi et dominicis castris aggregari. Corrupt ergo unum ex primis, quos superius nominavimus, fundatoribus, scilicet Vulfodonem, eumque suis suggestionibus supplantatum discedere compulit, sicut Judam de apostolorum collegio vel Nicolaum de diaconorum consortio eliminavit. Hic ergo, cum abiisset, et quasi canis ad vomitum reversus, saeculo se rursus immersisset, non post multum tempus venit ad monasterium, exquirens ut omnium quae in loco elaborata fuerant pars sexta sibi daretur, se

VARIAE LECTIONES.

⁵ Henrico 1. *constanter.* ⁶ qui *ed.* ⁷ misit *Dacherius supplevit.* ⁸ *supplevit Dacherius.*

NOTAE.

(2) Anchin.

priorum sextum, ideoque rerum partem sextam ad se pertinere affirmans. Cui ex consilio domni Fulgentii fratres responderunt, eum quamdiu cum ipsis permanserat, omnia habuisse communia, quia vero sua sponte discesserat, eum in communibus portionem habere ulterius non posse. Ille cum nihil profecisset, repulsam suam volens ulcisci, perrexit ad Theodoricum Virdunensem episcopum, accensans duos monachos de ipsius episcopatu fugisse, qui in Brabantiam venientes, multa nefanda tam de ipso quam de imperatore diffamarent; ideoque expedire ut inde effugarentur, ne per eorum criminationes et imperialis majestas et ipsius auctoritas vilesceret. His mendosis accusationibus nimium credulus episcopus scripsit Gerardo episcopo Cameracensi, ut monachos illos de loco expelleret, nec in finibus episcopatus alicubi consistere permitteret. Episcopus vero Gerardus, licet fratribus et loco, quem ipse jam dedicaverat, multum faveret, tamen propter metum imperatoris, ejus dono episcopatum acceperat, simul propter episcopum Virdunensem, quem apud imperatorem sibi et prodesse et nocere posse sciebat, indixit fratribus ut discederent, nec ulterius in sua diocesi remanerent. Hoc præceptum fratres regerime ferentes, cum jam alibi auxilium non invenirent, confugerunt ad archiepiscopum Remensem Reonaldum, cui et unde essent, ubi consedissent, quid ab episcopo Cameracensi pro falsa perversi hominis delatione perpassi essent, diligenter exposuerunt. Archiepiscopus autem, audita eorum causa, compassus est injustæ eorum afflictioni, mandavitque episcopo Gerardo, præcipiens in virtute obedientiæ, ut a pauperum Christi infestatione desisteret, nec eos ultra vexare præsumeret. Sic optata securitate fratres potiti, nullam deinceps molestiam passi sunt ab episcopo. Sic itaque Dominus suorum adjutor et protector in omnibus, eum misericordia maxime in tribulationibus præsto est, cujus providentia in sui dispositione non fallitur, insurgentes adversarii insidias annihilando comminuit, atque injustas suorum oppressiones potenti dextera sedando coerevit.

8. In eodem quoque anno (1087), scilicet inchoante ædificationis quarto, quidam clericus egregiæ indolis adolescens, nomine Arnulfus, instinctu divino tractus, in assumptione sanctæ Dei genitricis ac perpetuæ Virginis Mariæ adveniens, pusillo gregi conjungitur: qui in sancta professione annis pluribus irreprehensibilis degens, postmodum industria sua et ingenio, consilio et auxilio, eidem ecclesiæ plurimum profuisse dignoscitur: siquidem ab adolescentia sua usque ad diem mortis suæ annis circiter sexaginta quatuor in vinea Domini haud segniter laborans, ardore sancti propositi succensus, pondus diei et æstus fortiter pertulit, nobisque suæ patientiæ, imo perseverantiæ imitabile satis exemplum dereliquit.

Ab anno vero quarto usque ad sextum, duobus scilicet annis, in maxima tranquillitate et quiete secum commorantes, et quam dulcis sit Dominus aliquid jam ex parte prægustantes, in sancto proposito certatim fervebant, numero quidem fratrum his duobus annis non multum augmentati, sed magis ac magis virtutibus adacti, institoris instar evangelici venditis omnibus pretiosam margaritam tota intentione comparare gestiebant. Quis etenim enarrare sufficiat quanta eos concordia caritatis conjunxerit, cum quis proximum suum tanquam se ipsum ad altiora quæque et meliora virtutum studia promoveri contenderit? Patientiam namque ipsorum enarrare necesse non existimo, quam in laboribus et ærumnis, in tanta virtute ac vestitus austeritate et inopia, in destruendo et construendo omnibus sanum sapientibus esse notissimum non ignoro. Nonnulli etenim qui spiritum Dei non habebant, laborum nimietate in fugam convertebantur; sed hi, quos vera Dei caritas accenderat, visa improborum ruina, ut in Job legitur (xli, 16), territi purgabantur.

Sexto autem anno (1089) odor tantæ religionis diutius latere non valens, foras erupit; per provincias, per civitates, per vicos et castella se tantarum virtutum fragrantia circumquaque respersit, adeo ut externos quoque ac remotos e suis sedibus evocatos, in admirationem ac venerationem servorum Dei accersierit.

Cœperunt igitur plurimi tam clerici quam laici ad eos confluere, alii quidem conversionis desiderio, alii autem ut servorum Dei se devote commendarent patrocinio; in tantum siquidem illo anno numerus eorum Deo auspice succrevit, ut inter clericos et laicos duodenarii numeri perfectionem collegium ipsorum attingeret.

9. Verum quia patris spiritualis auxilium sub quo sacræ militiæ signa ferrent, cui vice Christi in omnibus obedientes essent, minime habebant, cœperunt super hac re auxie nimis æstuarè, et de electione abbatis sedula secum relatione pertractare. Duo vero prædicti monachi, domnus videlicet Fulgentius, ejusdem socius nomine Herimannus, abbatis sui, scilicet domni Rodulli, in hoc negotio et auxilio niti disponebant, tum quia prudentia et religione penè cunctis temporis illius abbatibus eminebat, tum quia primitus sub ipso sacri propositi habitum susceperant. Consilio igitur inito domno Fulgentio domi a fratribus retento, cum prædicto Herimanno Gerardum Nigrum in festivitate sancti Lamberti in occursum abbatis Leodium dirigunt, quibus ut quemdam ipsius monachum nomine Laurentium de hac provincia exortum, qui dudum in ipsius cœnobio prioratus officioungebatur, sibi eligerent, innuit. Prædicti autem fratres Leodium venientes, abbatem, ut sperabant, repererunt; quem convenientes, causas sui

VARIÆ LECTIONES.

* an potius vitæ, aut victualium. Dachery. — vitæ legere malim.

itineris exponunt ejusque consilium et auxilium A requirunt, prædictum monachum, si suæ non displiceret prudentiæ, abbatem sibi donari expetunt. His auditis abbas, ut erat vir prudens ac providens, Dei nutu sanius atque utilius consilium illis proposuit, illumque potius eligendum quem sibi superna dispensatio destinaverat, domnum videlicet Fulgentium, constanter admonuit. Quod onus ne forte, ut vir mansuetus et humilis, excusare perseveraret, litteras ei sua auctoritate signatas per eosdem fratres in testimonium direxit, mandans ei atque præcipiens, ut omni excusatione remota, Dei voluntati et fratrum electioni quantocius assentiret : monachum vero quem ipsi petebant, se nullatenus accersire posse asseruit, eo quod prædicta ejusdem cœnobii fratrum dispersione, ipse cum aliis in exteram remotamque provinciam abierit. Talibus agitur responsis ejus atque consiliis prædicti fratres admodum exhilarati litterarumque auctoritate roborati, vale invicem dato, festinato domum redierunt, et rem gestam omnino occultantes atque celantes, tanquam nihil actum esset, paucis diebus conticuerunt : dicebant enim, si ei rei gestæ series alicujus opinionis indicio nota fieret, tale officium declinare malens quam suscipere, clam fugam arriperet.

10. Jam autem circa festum Omnium Sanctorum rursus clamor fratrum exoritur, se nihil absque pastore agere grex devotus conqueritur, atque tandem ex consensu omnium in festivitate sancti Martini dies electionis constituitur. Prævenientes igitur hunc C diem orationibus et elemosinis, jejuniis et vigiliis durisque verberum castigationibus, quotidianis lacrymis interpellabant sancti Spiritus gratiam ne per antiqui hostis invidiam tantam fratrum aliquatenus pateretur dissolvi aut turbari concordiam. At pius Dominus, qui semper prope est omnibus invocantibus se in veritate (*Psal. cXLIV, 18*), timentium se voluntati tantis interpellatus precibus obtemperavit, et, ut sequitur in eodem psalmo (*ibid., 20*), diligenter se ab omni subreptione discordiæ custodivit. Quid plura? Conducta dies aderat, in qua humilis ille conventus pastorem sibi eligere decreverat. Præmissa igitur oratione, ex more in capitulum veniunt, congrua causæ et tempori tractare incipiunt, miroque modo in unam sententiam omnes D voces voluntatesque conveniunt : *Domnum Fulgentium divinitus destinatum hoc honore et officio dignissimum judicamus : hunc nobis pastorem et patrem una voce omnes eligimus.* Ille autem, utpote vir miræ humilitatis, econtra varias ac diversas excusationes prætendit, pastorali se officio indignum cum lacrymis asseruit : postremo se nulla ratione id onus suscepturum fore multis assertionibus affirmavit. Hæc eo cum lacrymis perorante, prædictus frater Herimannus protinus surrexit, abbatis sui litteras hæcenus occultatas in medium protulit, præceptum

obedienciæ, periculum inobedienciæ ei palam intimavit, et, ut petitioni fratrum in abbatis sui ¹⁰ assensum præberet, admonuit. Sed, ut solent simplices quique in mentis suæ proposito quandoque esse pertinaces, ipse sententiam suam nullatenus immutare voluit, quia plorando, clamando, ejulando petitioni eorum resistere se posse credidit. At illi mira constantia semper in eadem voluntate stabiles persistebant, ac tandem zelo Dei interius commoti, in hanc vocem erumpebant : *Dominus, inquit, qui te nobis servis suis licet indignis provida dispensatione destinavit, qui omnium nostrum voluntates consilio et præcepto abbatis tui concordēs effecit, ipse te procul dubio e prodesse disposuit. Sed quid multa? Si plus restiteris, compulsus vim patieris : jamque, velis nolis, nobis pater noster efficieris.* His dictis incepta psalmodia ¹¹ congrua consurgentes, unanimiter in eum irruunt, manus injiciunt, ac pia violentia ferendo potius quam ducendo ad altare pertrahunt, atque cætera, ut moris est, regulariter in eum per vim adimplentes, in sede abbatis statuunt. Ille vero, ut excusationis et contradictionis suæ humilem pertinaciam spe et effectu frustratam perpendit, timens ne ipse eis prima perturbationis causa existeret, tandem importunitate eorum convictus, acquievit, onusque sibi impositum licet invitus cum metu et reverentia suscepit.

11. Contigit interea nutu Dei, ut quidam clericus de Flandria oriundus, vir forma, scientia, genere omnique probitate conspicuus, nomine Hugo, hujus cœnobii famam virtutum audiret, audita videro satageret; visis vero, votis omnibus interesse concupisceret. Veniens igitur, ut dictum est, pene majora quam fama vulgaverat reperit, atque vera esse omnia quæ audierat contestans, de stabilitate sua cum eis firmanda protinus tractare coepit. Fratres ergo de tam reverendæ personæ adventu summo Pastori gratias innumeras referentes, in Domino plurimum letabantur : atque ut pium desiderium, quod mente conceperat, effectu quantocius adimpleret, crebrius hortabantur. Ille vero monita salubria quemadmodum bona terra exceptit, et stabilitate sua ut suggerebant apud eos firmata, fructum satis uberem postmodum ex se produxit.

D Abbas autem, quia nondum secundum consuetudinem ecclesiasticam pontificali benedictione confirmatus erat, compulsus a fratribus Cameracum cum suis iter arripuit, atque hunc Hugonem, de quo nobis sermo est, clericali adhuc amictum schemate vitæ suæ comitem habuit. Cameracum igitur venientes (an. 1088), abbas quidem in festivitate sancti Gregorii ¹² anno septimo pontificali benedictione et auctoritate sua confirmatus, prædictus autem clericus diaconatus ministerio sublimatus est. Peractis igitur muneris sui negotiis, cum prosperitate redeunt, compertoque quod secundo sabbato Tornaci futura

VARIAE LECTIONES.

¹⁰ obedientia excidisse videtur. ¹¹ i. q. psalmodia. ¹² Georgi 2.

esset ordinatio, sæpe dictum clericum ordinandum A presbyterum sub celeritate eo dirigunt. Adepto autem presbyterii honore, ad prælectum sibi locum concitus rediit, ubi deposita pompa sæcularis habitus, ac diu sibi desideratum capiens indumentum, naufragium sæculi hujus felici cursu nudus evasit. Coepit itaque totius religionis ac probitatis studio esse primus, qui conversionis ordine fuit extremus. Fratres igitur quando tantarum virtutum germina in eo succrescere conspexerunt, communi consilio et consensu prioratus ei officium conversionis suæ die decimo quinto tradiderunt. Sic denique, ut scriptum est: *Qui se humiliat exaltabitur* (Luc. xiv 11; xviii, 14), quando postposito fastu hujus sæculi ad humilem pauperum monachorum conversionem secundum humanos intuitus descendit, infra unius mensis circulum ad diaconi sacerdotii prioratusque apicem gradatim ascendit. Sublimatus autem hoc honore, studebat per omnia abbati se subdere, præceptis illius in omnibus obedire. At contra abbas non se tanquam dominum aut magistrum illi prætulit, sed humanitatis atque fragilitatis humanæ participium prudenter attendens, se servum ac ministrum per obsequii humilitatem non solum illi sed et omnibus aliis exhibuit. Quanta tunc subjectos caritas et concordia conjunxit, quando ipsos etiam prælatos tam veræ humilitatis pax et amor univit: aut quod discordiæ scandalum subjectis unquam subripere poterat, ubi ipsi etiam præpositi de inferiori loco contendebant? Sic itaque alter alterius onera devotissime portans, cum caritate et sollicitudine gregis sibi commissi curam annis fere triginta quinque, usque ad obitum (3) videlicet domni Fulgentii, gerebant, quem regularibus insistere disciplinis omni tempore, quo pariter incoluines perdurabant, verbis simul et exemplis incessanter commonebant.

12. (An. 1091.) Contigit interea Dei gratia, qui revera mavult peccatorum conversionem quam mortem, ut princeps quidam vicini castelli, vir secundum sæculi hujus fastum genere inelytus, prædiis et possessionibus ditissimus omnique sæculari dignitate præditus, nomine Heribrandus, transitoria et caduca fastidiret, et veras divitias, quæ non minuuntur, tota aviditate quærere disponderet. Nocturna etenim visione turbatus ac territus, anhelabat conversionis suæ desiderium accelerari quantocius. Ordo autem visionis, ut dicitur, talis erat: Dormiens cum uxore sua nomine Adela, admodum religiosa et honesta femina, videt se subito tremendo Dei judicio presentatum, auditum, damnatum, atque ab impiis tormentibus ad loca tormentorum violenter pertractum. Ille autem tam tristem pavescens sententiam, coepit præ nimia spiritus anxietate corporali luctu perpetuam loci sibi designati meditari tristitiam; cumque nullum sibi præsidium, nulla spes superesset, sed

jam in horrenda Barathri illius voragine se demergendum sibi desperatus crederet, confestim illi sanctus Petrus apostolorum princeps apparuit, trementemque blande consolans, pavorem ejus his verbis compescuit: *Ne timeas, inquit, Heribrande, ne timeas, sed de his tormentis te mea intercessione et auxilio redimendum incunctanter scias.* His visis evigilat, conversusque ad conjugem, gravi se somno territum adhuc spirans affirmabat. Cui illa: *Nescio, inquit, quod aut quale fuerit somnium, sed magni timoris atque doloris adhuc evidens in te perseverat indicium.* Cui ille visionem ex ordine retulit, atque in fine subjecit: *Decet, inquit, certe beatissimo Petro, qui mihi in tanta necessitate licet indigno fideliter adstitit, grates dignas referre, pro innumeris beneficiis devota obsequia rependere, atque deinceps vitam sic agere, ut tam terribilem sententiam possimus evadere: et, ut tibi voluntatem meam patenter aperiam, ex hoc jam, si mihi consenseris, relicto sæculo, summo Regi et glorioso ejus apostolo fideliter deserviam.* At illa: *Absit, inquit, ut tam piæ voluntati ultatenus resistam, ut saluti tuæ imo meæ contraria existam: quin etiam quidquid boni facere disponis, secundum vires meas cooperatrix effecta libenter assentiam.*

Agnito autem tam facili consensu conjugis, lætus admodum effectus diem perficiendi propositi certum constituit, in quo universæ familiæ suæ comitatum ultimum eis valedicturus, in unum collegit. Accinctus itaque ultimo militiæ cingulo, erectoque vexillo proprio, armatus videlicet contra spirituales nequias, subsequentibus amicis et cognatis, velut ad bellum iturus Allegem properat; ingressusque ecclesiam beati Petri, non jam cum uxore sed cum sorore sua, deposita veste militiæ, omnipotenti Deo et prælecto ejus apostolo in æternum servum se mancipat, sicque libertatem sæculi pro Dei servitio felici oblatione uterque commutavit. Tradidit ipso die eidem ecclesiæ coram testibus patrimonii sui quod habebat in Flandria quamdam portionem, qua propter inconvenientiam et distantiam locorum ibidem vendita, eodem argento hic in vicinia sibi aliam terram comparavit. Verum quia filii eorum ne dum creverant, sed adhuc parentum consilio et auxilio indigebant, mater ac prospectum imbecillitatis eorum, licentia domni abbatis interdum ad consulendum eis descendit. Pater vero quoad vixit in Dei servitio stabilis permansit. Ut ergo omnibus notum fieret quanta Dei clementia ac pietate ad sanctum propositum accersitus imo tractus fuerit, infra tricesimum conversionis suæ diem febre correptus, in vera confessione vitæ hujus diem ultimum clausit. Prædicta igitur conjux post admirabilem viri sui conversionem tam celerem subsequi cernens remunerationem misericordiam Domino, qui mirabiliter traxit quos ad

NOTÆ.

(3) Anno 1120 secundum Auctarium Alligementæ; anno tamen 1121 Rodulfus Trudonensis cum

vivum adit. Franco successor ejus in charta anni 1125 occurrit.

vitam præordinavit, tota alacritate ac devotione benedixit, atque in ejus sancto servitio residuam vitæ suæ tempus sub sanctæ religionis habitu per-egit.

13. Hæc siquidem de domno Heribrando et generosa ejus conjuge secundum temporis nostri necessitatem paucis perstrinximus: nunc autem qualiter filii ejus patris sunt vestigia subsecuti, sermonem protendamus.

Quinque filiorum ejus, diversis licet temporibus et ætatibus, ad nos convenerunt, diversas singillatim patrimonii sui portiones in unum nobis collegerunt, unum universi, Deum videlicet qui dederat, per se heredem reliquerunt. Quorum alius conjugatus carnales voluptates et illecebras vilipendens, relicto sæculo cum uxore et filiis, dominicum gregem majori numero adauxit et ampliori prædiorum possessione ditavit. Alius post obitum conjugis cum filiis et filiabus divinam militiam arripuit. Alius a conjugii immunis vinculo, eo devotius quo liberius divinis se servitiis mancipavit. Horum duo primi non natiuitate quidem sed conversione, Ingelbertus ¹³ videlicet atque Sigerus, primo juventutis flore vernentes, cum jam mundus eis aridendo blandiretur, tenocinia ejus nihil ducentes, conjugii vinculum velut desiderii sui impedimentum contemserunt, atque in Domino potius quam in mundo delectati, monachi effecti æterna magis quam transitoria appetierunt, possessiones quoque suas ex integro monasterio conferre decreverunt. Sed divinæ providentiæ sententiam quis immutare poterit? Ipsi etenim qui tunc non sua per vim diripuerunt, postmodum non solum injuste sublata, verum etiam universa proprio juri debita, imo et ipsi se ipsos eidem ecclesiæ, cui damnum intulerant, restituerunt.

Paucis siquidem interpositis annorum circulis, frater eorum domnus Folcardus, qui natiuitate primus erat, infirmitate præventus fratrumque suorum juniorum exemplis provocatus, ipsorum vestigia subsequitur. Qui ex eadem infirmitate convalescens, tanto postea in sancta conversatione vixit devotius, quanto diutius fuerat in sæculo commoratus. Octo bovaria patrimonii sui ecclesiæ tribuit, reliqua omnia filix suæ licet invitus reliquit. Cujus conversioni frater ejus domnus Onulfus adversatus, causæ nostræ et utilitati plurimum restitit, atque inter alia contradictionis et elationis verba se nunquam monachum futurum, etiamsi sciret se vivum ad tartara deducendum, cum juramento affirmavit. Non post multo autem et ipse Onulfus gravissima infirmitate corripitur, metu mortis anxietur, conscientia accusante turbatur, et quia de corporis salute spem prorsus omnem perdiderat, quodcumque animæ suæ remedium sollicitè perquirebat. Quid plura? Omni timore deposito juramentique poenitens temerarii, habitum

sanctæ religionis, quem pridem detestatus erat, cum omni humilitate et modestia petiit, atque ad sæpe dictam perductus ecclesiam, se et uxorem suam nomine Gertrudem cum duobus filiis Godefrido et Waltero et una filia cum universis possessionibus et substantiis suis Deo vivo, et vero devotissime commendavit, atque in brevi sub eadem poenitentia devotione vitam finivit. Filii autem litteris traditi, subsequente eos gratia divina, gradum sacerdotii sunt adepti. Postremo domnus Arnulfus et ipse divini jaculo timoris salubriter saucius, cum duobus æque filiis et totidem filiabus adveniens, possessiones a fratribus sibi collatas, suis superadditas amplius dilatavit.

14. Horum igitur conversione descripta, necessitatis causa ordine præpostero paulisper utamur, atque ad domnum Ingelbertum de Calfstert fratrem domni Heribrandi edisserendo regrediamur. Hic itaque Ingelbertus cum quoddam sui juris castellum ab hostibus injuste pervasum cum suis satellitibus viriliter, ut erat vir in armis strenuus, defendere niteretur, ictu lanceæ graviter vulneratus, claudus efficitur. Grandi ergo bellorum impulsu diu multumque defatigatus, tandem introrsus ad semetipsum prudenter rediit, et quoniam qui foris nullam, reperit interius, secum pacem pacto piæ conversationis confirmare proposuit. Salubri denique exquisito consilio de conversatione sua secum cogitavit, fratresque prædicti cœnobii suæ ædificationis gratia crebra visitatione et colloquutione frequentabat, audiensque ab eis quod salubrius erat, secundum possibilitatem suam factis adimplere gestiebat, sed tamen intolerabilem honorum suorum jacturam ægre ferebat. Nam ecclesiæ quidem in qua se Deo famulaturum voverat, omnia sua conferre desiderabat; sed, quia ab hostium impetu et infestatione ea expedire nullo modo poterat, quid utilius sibi eligeret omnimodis ambigebat. Tandem vero perpendens sibi utilius fore atque salubrius ut ex his aliquid saltem commodi fratribus conferret quam universa simul hostibus deprædanda relinqueret, comitem Heinricum, qui summum tunc locum in his finibus obtinebat, adiit, atque universa quæ sui juris erant in manus ipsius tradidit: pro quibus idem comes quatuor suos milites in confinio prædictæ ecclesiæ cohabitantes cum universis possessionibus suis in usum fratrum illi retribuit, Sigerum videlicet atque fratrem ejus Herminiannum (4) de Ecclegem, Titubaldum de Thidalmont, atque Renizonem cognomento Ridderman, venatorem scilicet suum. Post hæc licentia ab eo accepta affligemium reversus, statim sæcularem habitum mutavit, et jam cunctis superior hostibus perpetuæ sibi pacis firmavit chirographum.

15. Sub quanta vero humilitate et mansuetudine

VARIE LECTIONES.

¹³ iggelbertus 2

(4) Herimannum?

NOTÆ.

sanctum peregerit propositum, ad nostram ædifica-
tionem paucis intimandum videtur. Siquidem vir
tantæ nobilitatis et nominis asinos cum annona fra-
trum ad molendinum minavit, et ut mos est infimis
servulis, panem suum in sinu gestans hora prandii
super saccum suum tanquam super sedile stratum
tapetibus residens, epulas quas sibi attulerat cum
gratiarum actione sumpsit, omnibus et servulis quos
illuc reperit, qui servitio ejus pene videbantur indi-
gni, ceu fratribus benigne communicavit. Sed hæc
parva sunt; nam calceamenta fratrum ipse lavit,
ipse egregiis manibus suis perunxit, famulorum
suorum pedes insuper ipse sæpissime abluvit. Sed et
hoc parum est; unum adhuc referam, quod totius
humilitatis mihi videtur transcendere normam. Qua-
dam denique die, nullo sciente aut præcipiente, locum
necessariorum inferius a sordium fœtore mundare
cœpit, cum ecce unus e fratribus id forte aspiciens
ad abbatem venit, dominum Ingelbertum illic stare,
id agere nuntiavit. Territus abbas concitus foras
exiit, atque venerabilem virum prædicto insistentem
operi reperit, ac præ stupore nimio stupefactus in
hanc vocem erupit: *Quid agis, inquit, frater, quid
agis?* At ille, demisso in terram vultu: *Operi, inquit,
valde necessario, venerande Pater, insisto.* Abbas au-
tem tantam illius admirans humilitatem, quantocius
eum exire compulit, ac ne diutius huic operi insi-
steret sub interminatione prohibuit. Tunc ille: *Li-
benter, inquit, Pater amabilis, cœptum opus perfec-
rem, nisi mandatum vestræ sanctitatis transgredi
formidarem; verumtamen ut jubetis faciam.*

16. Magna siquidem secundum sæculum nobilitas
et dignitas ejus exstitit, sed, ut veram dignitatem
acquireret, oblitus quodammodo quod fuit, omnibus
se inferiorem et viliorem per humilitatem constituit.
Nunquam quis illum iratum vidit, nunquam murmur
ex ore ejus personuit, nunquam plus se alio honorari
permisit. Quadam denique die ex itinere rediens,
tam corporis debilitate quam siti et esurie pene defe-
cerat, cum unus de fratribus illi occurrens, si come-
disset interrogat; qui nequaquam se comedisse affir-
mabat. Cui frater ait: *Ibo igitur et prandium vobis
præparabo.* Ipse autem quasi ludendo respondit: *Ite,
inquit, ite, et bonam nobis refectionem præparate.*
Sequenti vero die se de hoc verbo recognovit, ac
tantillum propriæ voluntatis ac desiderii sibi subre-
psisse graviter ingemuit. Talibus igitur ac tantis
virtutibus pollens, ac possessiones ecclesiæ quotidie
dilatate cupiens, prædictum comitem Heinricum
rursus adiit, atque ¹⁴ ea quæ pridem dederat, au-
gmentanda suggestit, cujus precibus pius comes
benigne, ut decebat, annuit, eique ea quæ nunc Wa-
were possidemus, in usus ecclesiæ in perpetuum
tradidit.

17. (An. 1096.) Contigit interea ut duo filii dom-
næ Idæ Boloniensium comitissæ, dux videlicet

A Godefridus et frater ejus Balduinus, qui uterque
postea unus post alium regni sceptro potiti sunt,
Jerosolymam proficisci disponent, in id ut loca
sancta, quæ ab infidelibus et impiis obsessa tene-
bantur, Dei adjutorio per manum validam christia-
næ religioni restituerent. Coadunantes igitur longe
lateque fidelium exercitum, in hujus quoque pro-
vinciæ terminos convenerunt, in qua plerisque pau-
peribus cœnobiis de propriis patrimoniis larga
beneficia contulerunt. Quo comperto frater Gode-
fridus cognomento Niger, quoniam ante conversio-
nem suam memorato duci Godefrido notus erat,
Gandavum ubi forte tum venerat, illi obviam pro-
perat; quem ut in reditu suo hospitandi gratia Af-
flegemium divertat, multis precibus expostulavit.

B Dux autem religiosus ac pius preces tam devotas
parvipendere noluit, sed mox disperso pene exercitu
hæc illacque, ne multum per ipsum fratres grava-
rentur, cum fratre suo comite Balduino atque
comite Godefrido, qui postea ducatus vexillum stre-
nuus gessit, et cum reliquis quos secum detinuit,
ad memoratum cœnobium declinavit. Susceptus
igitur a fratribus cum debito honore et reverentia,
omnique illi humanitate exhibita, volens beneficiis
fratrum vicem rependere, cum optimatibus suis ad
altare sancti Petri accessit, ibique quinque patri-
monii sui mansos in loco qui Huglintrau dicitur,
concedente fratre suo Balduino, eidem ecclesiæ juxta
statuta principum legaliter obtulit. Verum quia
frater eorum comes Eustachius huic donationi non
intererat, non parvus metus fratribus omnibus in-
erat, ne post discessum eorum aliquid ab eo paterentur
adversitatis incommodum. Inito itaque consilio,
fratres quidam ex ipsis Boloniam properant, atque
hoc fratrum suorum beneficium sua auctoritate cor-
roborari expostulant. Ille autem non solum fratrum
suorum donationi non restitit, verum etiam quid-
quid sui juris erat superaddens, ratam et incon-
cussam, matre sua annuente imo compellente, in
perpetuum statuit. Porro nobilium filiorum mater
æque generosa ac nobilis in his postea sinibus iter
agens, apud idem cœnobium hospitium sibi elegit,
atque inter cætera largitatis suæ beneficia altare de
Genapia, quod sui juris erat, libere et ab omni
absolutum exactione fratribus devotissime tradidit.

D 18. (An. 1099.) Frasnæ ¹⁵ autem post hæc dedit
nobis quædam matrona nobilis, nomine Eremberga,
cum filiis suis pro sua parentumque suorum anima-
bus. Ansele vero domni Fulgentii abbatis frater
carnalis, nomine Adin, ante conversionem suam
propriis impensis construxit, terram circumjacentem,
quam nunc usque possidemus, suo argento
comparavit, perfectisque ibidem velut ad ipsum
usum proprium omnibus, fratris sui sequens vesti-
gia, sub ipso sacræ religionis habitum suscepit.
Duas quoque alodii partes, cujus apud Verteje

VARIÆ LECTIONES.

¹⁴ utque *edd.* ¹⁵ cellam Fraxiniam 2.

heredes sumus Hillinus de Baltersem cum quodam A filio suo nomine Gisleberto nostro monacho nobis tradidit, tertiam vero ipsius partem quædam matrona Lovaniensis nomine Geva gratis nobis adimplevit. Apud Eversberghe quoque erga Arnulfum de Stenherhe¹⁶ aliud allodium viginti duabus marcis emimus: pro quo tres alterius alodii partes, quibus nunc apud Esschen fruimur, erga Franconem castellanum Bruxellensem commutavimus; quod videlicet allodium tanto valebat amplius, quod quartam partem erga Godesonem de Wesenbecca viginti tribus marcis et dimidia comparavimus. Helricus etiam quidam civis Lovaniensis apud nos monachus factus, mansum unum terræ dedit nobis apud Levedale. Rembaldus etiam de Dofle in hoc loco sanctæ religionis habitum suscepit, secumque allo- B dium in quo curtis quædam, quæ dicitur Berchem, sita est, nobis attulit. Miles quoque quidam de Ascha nomine Gislebertus Clinbleunt cum uxore sua nihilominus ad conversionem venit, atque etiam omne phœdum quod de duce Godefrido habebat, cuius et servus erat, nobis dedit. Idem vero dux omnia hæc libertati nostræ donavit, in cuius possessione curtin Colried statuimus. Filii quoque Onulfi de Meltburch, Walterus videlicet et Emelinus, eorumque avunculus nomine Wiscolo de Pulige et ejus filii, allodium quod inter se commune erat vendiderunt, in quo curtin, quod dicitur Jeten superior, constituimus. Præterea Rodulfus de Gunchelberga quæ mundi sunt relinquens, sanctioris vitæ flagrans desiderio, apud nos monachus effici- C tur, partemque allodii sui quod habebat apud Zellehe nobis largitur; alteram vero partem, quæ filia suæ et viro ipsius sorte ceciderat, ab utrisque pretio dato comparavimus; in cuius allodii possessione duas curtes ibidem construximus.

19. Sciendum autem quoniam quæque ex hac parte Aschæ in agris obtinemus, fere omnia a servis ducis Godefridi seu beneficio seu jure hereditario inhabitantibus particulatim mercati sumus, quorum omnium ab eodem pio duce libertatem consequuti sumus. Porro allodium in Cobbeghem in bosco et in plano ab Arnulfo de Vilvord caro admodum pretio, centum videlicet et quadraginta marcis emimus, quod cooperante duce Godefrido in ecclesia nostra pacto stabili perpetualiter confirmavimus. D Præterea domina Remundis de Alost, ejusque duo filii Balduinus et Ivamus apud Erenbodeghem loca duorum molendinorum nobis concesserunt, atque altare ejusdem villæ, quod sui proprii juris erat, nostræ ecclesiæ obtulerunt. Porro nos de manu laicarum personarum Dei donum suscipere metuimus, adeoque ut ab episcopo potius donationem hanc consequeremur solerter institimus. Illis autem juxta petitionem nostram idem altare episcopo Ca-

meracensi deditibus, nos ab episcopo, et sub ipso donatione rata et auctoritate episcopali confirmata canonice suscepimus.

Terram quoque ante portam nostram jacentem spatio duorum mansorum in longitudine porrectam, idem duo fratres nobis contulerunt. Postea vero senior illorum Balduinus videlicet infirmitate gravi corripitur, ante mortem suam monachus efficitur, eoque volente atque petente ad nos usque transvehitur. Tunc itaque assentiente fratre suo, dedit nobis in Flandria apud Testreet quoddam allodium in pascuis, cuius fiscus singulis annis decem libris argenti appenditur.

20. Apud Oesterzeel dedit nobis Arnulfus de Wintica tres allodii sui mansos, æternum potius quam temporale pro his exspectans commodum, qui post hæc icu belli graviter vulneratus, relicto sæculo apud nos monachus est effectus; uxor quoque ejus defuncta apud nos jacet humata. Willelmus quoque de Volsar vir nobilis, eodem succensus desiderio, apud nos sanctæ conversationis habitum sumpsit, ac tertiam allodii cuiusque partem apud Seonart nobis tradidit; duas autem residuas pretio comparavimus. Sigerus quoque de Erenbodeghem, et ipse conversus, ibidem mansum unum adjecit. Robertus comes junior sancti Andreæ¹⁷ locum nobis in eleemosynam tribuit (an. 1100); altare vero ejusdem loci licet sui foret juris, tamen quia spiritale donum est, ab episcopo Noviomensi, in cuius diocesi locus ipse situs est, nobis firma stabilitate donari fecit. Filius autem ipsius, Balduinus videlicet comes inclytus, largitatis suæ beneficium nobis conferre desiderans, cogitabat apud se quid necessitati nostræ utilius tribueret atque vicinius: comperiens igitur allodium quoddam vicinum nobis a fratribus sancti Bertini possideri, conventu facto cum eis vicissitudinem hujus in confinio sui eis plenam restituit, nobis autem prædictum allodium magnitudinis sex mansorum ob memoriam sui tradidit.

Duo carnales germani, conditione liberi, apud Rodenburch castellum Flandriæ simul indivisi commanebant, qui adhuc ambo a consortio conjugii immunes perseverabant: uno itaque uterque succensi desiderio, de salute animarum suarum inter se sedulo conferebant, terrena omnia æternorum respectu quam sint parva atque despicienda sibi invicem proponebant: postremo sæculo sæculique actibus se renuntiuros unanimiter disponebant. Relicto igitur solo patrio cum omnibus quæ habebant, exules effecti, veram patriam inquirunt, transitisque nonnullis ditioribus ac vicinioribus cœnobiis, nostræ paupertatis consortium adipisci maluerunt, domumque suam quam pariter inhabitaverant, cum universa suppellectili sua, cum armentis videlicet

VARIAE LECTIONES.

¹⁶ Stenherke? ¹⁷ cellam S. A. prope Brugas sitam 2.

et pecoribus, cum agris et possessionibus tradiderunt ubi usque hodie curtim adauctis postea prædiis, possidemus.

Vrojiendjic etiam a comite Theoderico atque a comitissa Clementia duo prædia, quæ secundum linguæ suæ consuetudinem pecoriam appellant, pretio grandi comparavimus, quorum donationem sigillo comitis munitam ac perpetua stabilitate firmatam

coram primatibus ac baronibus terræ ab utrisque suscepimus. Super hæc multa emolumenta in prædiis et argento Flandria nobis ministravit. Prædia quidem plurima propter distantiam et inconvenientiam locorum ibidem vendidimus, pretium vero in emendis aliis possessionibus vicinioribus nobis utiliter expendimus.

VISIO DOMNI FULGENTII HUIUS LOCI ABBATIS PRIMI.

Fulgentius primus Asslegemiensis abbas duo grabata ad cœlum deferri videbat, quorum unum archiepiscopum Cantuariensem, alterum Cluniacensem abbatem esse dicebatur. Unum ascendebat quarta feria unius hebdomadæ; alterum similiter alterius hebdomadæ eadem feria. Quod paucis transcurtis diebus rei probavit eventus: nam dom-

inus Anselmus archiepiscopus quarta feria ante dominicam cœnam die (An. 1109, Apr. 21) illucrescente migravit; sanctus vero senex Hugo abbas dominica, ut supra dictum est, peracta resurrectione eadem feria, 8 scilicet die advesperascente (Apr. 28), carne solutus.

ANNO DOMINI MCXXV

HUGO DE RIBODIMONTE

NOTITIA

(Hist. litt. de la France, XI, 115)

Hugues de Ribemont ne nous est connu que par une excellente lettre, adressée à G. d'Angers, qui lui avait fait quelques questions touchant la nature et l'origine de l'âme. Hugues, n'ayant désigné celui à qui il écrit que par la première lettre de son nom, nous ne pouvons donner là dessus que des conjectures. Il nous paraît cependant très-vraisemblable que par la lettre G. il faut entendre Graphion d'Angers, qui professait à Reims sous l'épiscopat de Rainaud de Martigné, archevêque de cette ville. C'est ce qu'on voit par un acte de ce prélat de l'an 1127 (MARTEN. *anecd.* t. 1, p. 368), où l'on trouve la souscription de Graphion professeur: *Signum magistri Graphionis Andegavensis*, etc. Mais, quoi qu'il en soit de la personne à qui Hugues a adressé cette lettre, c'est une pièce très-importante, et qui fait honneur à l'auteur. Il y répond à plusieurs questions très-subtiles et très-embarrassantes, d'une manière qui fait voir qu'il était habile philosophe et théologien très-éclairé. On y trouve en abrégé les différents systèmes sur l'origine et la nature de l'âme, et la doctrine de l'Eglise touchant le péché originel clairement établie. Il y fait voir que l'âme n'est pas une partie de la Divinité, comme quelques-uns l'ont faussement avancé, puisqu'elle est sujette au changement et au péché; que c'est une erreur de dire qu'elle est corporelle, puisqu'elle est esprit; que c'est une autre erreur de croire que les âmes soient jointes à des corps, pour expier des fautes qu'elles ont commises dans une autre vie; puisque, selon l'Apôtre, Jacob et Esaü n'avaient fait ni bien ni mal avant de naître. Graphion lui avait demandé d'où venaient les âmes de chaque particulier. Il répond que les sentiments sont partagés, mais que l'Ecriture ne nous apprend point expressément si les âmes des descendants d'Adam tirent leur origine de celle que Dieu créa dans le premier homme; ou s'il en créa de nouvelles pour chaque homme. Sur quoi il fait cette question, par rapport au péché originel: si les âmes ne tirent point leur origine de celle d'Adam, et si elles sont sans péché lorsqu'elles s'unissent aux corps, comment contractent-elles le péché originel? car comment pourrait-on imputer ce péché à la chair seule qui vient d'Adam, et qui, étant sans raison, ne peut être capable de péché? Comment celui, qui n'a point péché, peut-il être puni pour le péché d'autrui? Mais nous savons, dit notre auteur, qu'après qu'Adam eut péché, son corps éprouva les mouvements de la concupiscence, et qu'il contracta une pente au péché. C'est pourquoi lorsque l'âme est unie à la chair qui a une pente vers le péché, elle ne la trouve point à la vérité coupable de péché, mais disposée à le commettre; l'âme y consent elle-même en s'unissant à la chair, elle lui donne la vie, elle l'aime, elle abandonne la raison, et se livre d'abord totalement aux sens; ainsi, en se laissant entraîner à cette pente qui porte au péché, elle y consent, et en y consentant, elle le contracte. Elle pèche donc par sa volonté, non par nécessité, et puisqu'elle pèche, elle mérite de souffrir la peine due au péché. C'est donc avec justice qu'elle est damnée, si l'Eglise ne la secourt en la purifiant par le baptême qui lui est nécessaire, comme la foi nous l'apprend. Il cite ensuite l'autorité de saint Augustin, pour prouver que le péché ne vient point de Dieu, que l'homme ne le commet point par nécessité, mais par sa volonté.